



**Doç. Dr. Gökhan TUNÇ**

Anadolu Üniversitesi  
Açıköğretim Fakültesi  
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü  
Eskişehir/TÜRKİYE  
gokhantunc@anadolu.edu.tr  
ORCID

**EKOELEŞTİRİ VE GÜLTEN  
AKIN'IN "YÜKSEK EVDE  
OTURANIN TÜRKÜSÜ"  
BAŞLIKLİ ŞİİRİ**

ECOCRITICISM AND GÜLTEN  
AKIN'S POEM CALLED "YÜKSEK  
EVDE OTURANIN TÜRKÜSÜ"

Makale Türü: Araştırma Makalesi  
Yükleme Tarihi: 11.03.2021  
Kabul Tarihi: 26.03.2021  
Yayımlanma Tarihi: 30.04.2022

Article Information: Research Article  
Received Date: 11.03.2021  
Accepted Date: 26.03.2021  
Date Published: 30.04.2022

#### İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.  
This article was checked by **turnitin**.



#### Atıf/Citation

Tunç, Gökhan, "Ekoeleştiri ve Gülten Akın'ın "Yüksek Evde Oturanın Türküsü" Başlıklı Şiiri", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 8, Sayı 16, Bahar 2022, s. 368-382.

Tunç, Gökhan, "Ecocriticism and Gülten Akın's Poem Called "Yüksek Evde Oturanın Türküsü"", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 8, Volume 16, Spring 2021, p. 368-382.



10.28981/hikmet.1101877



*Doç. Dr. Gökhan TUNÇ*

**EKOELEŞTİRİ VE GÜLTEN AKIN'IN "YÜKSEK EVDE OTURANIN TÜRKÜSÜ"  
BAŞLIKLİ ŞİİRİ**

**ECOCRITICISM AND GÜLTEN AKIN'S POEM CALLED "YÜKSEK EVDE OTURANIN  
TÜRKÜSÜ"**

**ÖZ**

*Gülten Akın (1933-2015); özgün imge kullanımı, kadın sorunsalına estetik planda eğilmesi ve geleneksel kültürle kurduğu metinlerarası ilişkilerin yanı sıra bireyselle toplumsal olanı ustalıkla bir şekilde birleştirmesiyle modern Türk şiirinin önde gelen isimlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Şair, kendisinin de doğrudan ifade ettiği gibi, şiiriyle kişisel yaşantısı ve yaşadığı çağın sorunları arasında her daim yakın bir ilişki kurmuştur. İçinde bulunduğu çağın sorunları bağlamında Akın'ın özellikle dikkat çektiği noktalardan biri kentleşmenin olumsuzlukları ve doğanın yok edilmesidir. Makalede söz konusu çerçevede Akın'ın "Yüksek Evde Oturanın Türküsü" başlıklı şiiri örneklem olarak alınmış ve doğaya karşı gösterdiği hassasiyet ekoeleştiri perspektifinden tartışılmıştır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle ekoeleştirin tanımı, temsilcilerine, yönelimlerine ve temel kavramlarına değinilmiş; daha sonra ikinci bölümde Akın'ın "Yüksek Evde Oturanın Türküsü" başlıklı şiiri yükseklik-alçaklık kavramı, doğa-kültür çatışması, insan merkezli/ekomerkizli bakış açısı ve derin ekoloji gibi unsurlar açısından incelenmiştir. Son noktada, ele alınan şiir doğanın içsel değerini bizlere tekrar duyumsatma çabası ve tüm hiyerarşileri ortadan kaldırıp ekomerkizli bir bakışla doğayla bütünleşme çağrısı olarak yorumlanmıştır.*

**Anahtar Sözcükler:** Gülten Akın, ekoeleştiri, modern Türk şiiri, "Yüksek Evde Oturanın Türküsü"

**ABSTRACT**

*Gülten Akın (1933-2015), who is accepted as one of the prominent names of modern Turkish poetry, is famous for his original and distinctive images, his aesthetical approach to pain point of women, the intextual relationships that he has brought into with the traditional culture as well as his ingeniously combination of the personal and social elements in his poems. Like himself was saying at first hand, the poet always establishes a close relationship between the poetry and his personal life besides the key issues of the age he lives in. Within the context of the age's key issues, important points that Akın calls attention are negative aspects of urbanization and destruction of the nature. In this study, Akın's poem called "Yüksek Evde Oturanın Türküsü" was taken as the sample and the poet's sensibility about the nature was discussed through the perspective of ecocriticism. Within this context, primarily the definition, main concepts and tendencies of ecocriticism were discussed; afterwards in the second chapter Akın's poem called "Yüksek Evde Oturanın Türküsü" was reviewed in terms of the concepts like highness-lowness, nature-culture conflict, deep ecology and anthropocentric/ecocentric perspectives. In the final analysis, the poem is interpreted as an effort to make us sense again the inherent value of nature and as a call of integration with an ecocentric point of view by removing all hierarchies through the nature.*

**Keywords:** Gülten Akın, ecocriticism, modern Turkish poetry, "Yüksek Evde Oturanın Türküsü"

## Giriş

Yozgat’ ta doğan ve çocukluğunu da burada geniş bir ailenin içinde, doğayla baş başa geçiren Gülten Akın (1933-2015) ilk şiirsel ürünlerini 1950’li yıllarda verir. Bahsedilen yıllarda İkinci Yeni şiirinin etkili ve baskın poetika olmasıyla paralel olarak Akın’ın ürünlerinde de söz konusu topluluğun etkisini gözlemlemek mümkündür. Şairin şiire ilk başladığı dönemden itibaren dinamik bir poetik bilince sahip olduğunu söylemek olanaklıdır. Bu bağlamda 1950’lerden 2000’lere kadar uzanan şairlik macerasında şiirlerini kaleme alırken farklı teknik ve üslupları denediği, sürekli kendini yenilediği, geliştirdiği vurgulanmalıdır. Nitekim 1950’lerdeki bireysel imgeciliği giderek toplumsal olana, yalın anlatıma kaymış, 1960’larda Anadolu yaşantısı şiirlerinin temasını belirlemiş, 1970’lerde kapsamlı destanlar kaleme almış ve nihayetinde 1990’larda biyografi temelli içe dönük bir şair profili çizmiştir (Asiltürk, 2018: 37). Bahsedilen farklı poetik yönelimlere rağmen düzyazılarında da sıklıkla dile getirdiği gibi, Akın’ın şiiriyle kişisel yaşantısı ve yaşadığı çağın sorunları arasında her daim yakın bir ilişki olmuştur. Zira Akın’ın kadınların sorunlarına eğilmesi; kentleşmenin olumsuzluklarına ve doğanın yok edilmesine getirdiği eleştiriler bu bağlamda dikkat çekicidir. Bu makalede söz konusu çerçevede Akın’ın “Yüksek Evde Oturanın Türküsü” başlıklı şiirinde doğa ve kültür unsurlarını alımlayışı, ekoeleştiri perspektifinden tartışılacaktır. Böylelikle bilhassa son dönemlerde hem bazı şair ve yazarlarca hem de akademik çevrelerce benimsenen ekoeleştirin getirdiği bakış açısının, Akın’ın 1976 yılında yayımladığı kitabının bir şiirinde nasıl derinlikli şekilde var olduğu yorumlanacaktır. Bu yolda ilk bölümde ekoeleştirin tanımına, temsilcilerine, yönelimlerine ve temel kavramlarına değinilecektir. İkinci bölümde ise Akın’ın “Yüksek Evde Oturanın Türküsü” başlıklı şiiri yükseklik-alçaklık kavramı, doğa-kültür çatışması, insan merkezli/ekomerkezli bakış açısı ve derin ekoloji gibi unsurlar açısından incelenecektir.

## Ekoeleştiri Kavramı

Ozon tabakasıyla ilgili çalışmasıyla Nobel Ödülü’ne lâyık görülen Paul Crutzen, “Geology of Mankind” adlı makalesinde, son üç yüz yılda insanın çevre üzerindeki etkisinin arttığını belirtir. Bu son üç yüz yılda insan nüfusu on kat artmış, metan üreten sığır sayısı 1,4 milyara ulaşmıştır. Kara yüzeyinin %30-50’sini kullanan insanlık, erişilebilir su kaynaklarının da yarısından fazlasını tüketmektedir. Fosil yakıt kullanımı ve tarım ile ortaya çıkan sera gazı son 400 yılda en yüksek değere ulaşmıştır. Doğaya hâkimiyeti ve eyleme gücünü göz önüne alarak Crutzen insanlığın, büyük bir salgın ya da dünya savaşı olmadıkça binlerce yıl büyük bir çevresel güç olacağını söyler (2002: 23). Bu bağlamda ilk kez olmak üzere Antroposen kavramını kullanır. Sanayi Devrimi’nden bu yana insanın dünya üzerindeki etkisinin stratigrafik kayıtlarla kanıtlanabileceğini iddia eden İngiliz jeolog Jan Zalasiewicz ve meslektaşları 2008’de jeolojik olarak Holosen Çağı’nın bittiğine ve Antroposen Çağı’nın başladığına yönelik ilk savı ortaya atarlar (Zalasiewicz vd., 2008: 7). Günümüzde akademik ve sanatsal çalışmalarda adı geçen Antroposen kavramının irdelediği insanın doğa üzerindeki etkisi sadece hava kirliliği, canlı türlerinin ve türlerin sayılarının azalması olarak düşünülmemelidir (Leal Filho vd., 2021: 1).

Antik Yunanca anthropos (insan) ile kainos (yeni, yakın) sözcüklerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulan Antroposen; felsefe, sanat, siyaset bilimi, iktisat, sosyoloji ve antropoloji gibi disiplinler içerisinde de ilgi gören bir kavrama dönüşmüştür (Ertürk, 2017-18: 199). Öncelikle jeolojik bir terim olarak ileri sürülen Antroposen, daha sonra insanın teknolojinin de desteğiyle çevresel süreçlere müdahale etmesine ve onların doğasını değiştirecek kadar muktedir olabilmesine gönderimde bulunur. Antroposen’e göre insan, yerküreyi paylaştığı diğer biyolojik türlerin hayatını etkileyecek kadar baskın bir tür, yerkürenin ekosistemlerine müdahil olup bu sistemlerin doğal işleyişlerini değiştirecek şekilde büyük bir baş aktördür (Aykanat, 2016: 49). Antroposen kavramı her ne kadar bilim dünyasında kesin kabul görmese de insanı merkeze koyan bir anlayışı ve insanın doğaya kötü etkisini açığa vurması açısından dikkat çekicidir. Nitekim Antroposen’in kutup buzunda hapsolmuş havanın analizlerinde karbondioksit ve metan konsantrasyonlarının artmasıyla başladığının söylenmesi bu açıdan anlamlıdır. Bu tarihin James Watt’ın buhar makinesi tasarımının tarihi ile örtüşmesine de ayrıca vurgu yapılmalıdır (Crutzen, 2002: 23). İnsanlığın dünyaya etkisinin en üst seviyelere çıktığı söz konusu çağda, insan yapımı nesnelere ağırlığının 2020 yılının sonunda dünyadaki tüm canlıların toplam ağırlığını aşmış olacağı tahmin edildiği de belirtilmelidir (Briggs, e-makale: 1). İnsan merkezli bir bakışın hüküm sürdüğü bu süreçte onun doğaya trajik müdahalesi, kaçınılmaz olarak ekoeleştiri gibi egosentrik bakışı yıkmaya çalışan farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Ekoeleştirin, bozulan ekolojik dengelerin sosyal ve kültürel etkilerini sosyo-kültürel bağlamlarda incelediği (Oppermann, 2012: 9) bu aşamada gündeme getirilebilir. Peki ekoeleştiri nasıl tanımlayabiliriz? Ekoeleştiri en basit anlamıyla edebiyat ile fiziksel çevre ilişkisinin çalışılmasıdır (Glotfelty, 1996: XVIII). Biraz daha ayrıntıya girersek ekoeleştiri; edebî metinlerin, beşeri faaliyetler ile doğal veya beşeri olmayan olgular arasındaki etkileşime istinaden ele alınmasıdır (Childs ve Fowler, 2006: 65). İfade edilen tanımlardan da anlaşılacağı şekilde, feminist eleştirin dili ve edebiyatı toplumsal cinsiyet bilinciyle incelemesi ve Marksist eleştirin metin okumalarına üretim ve ekonomik sınıf bilincini getirmesi gibi ekoeleştiri de edebiyat çalışmalarına dünya merkezli bir yaklaşım getirir (Glotfelty, 1996: XVIII). Bu noktada dünya kavramı üzerinde özellikle durmak gerekir. Bilindiği gibi edebiyat kuramı üç temel olmak üzere yazar, metin ve dünya arasındaki ilişkileri inceler. Ancak çoğu edebiyat kuramında “dünya” topluma, yani toplumsal olanla eş anlamlıdır. Buna karşılık ekoeleştiri, “dünya” kavramını tüm atmosferi kuşatacak şekilde genişletir (Glotfelty, 1996: XIX).

Canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen bilim dalı olan ekolojinin isim babası Charles Elton olarak kabul görür. Bununla birlikte ekoeleştiri teriminin ilk kez kullanan kişinin ise William Rueckert olduğuna yönelik bir kanaatten bahsedilebilir. Buna göre 1978’de Rueckert, “Literature and Ecology: an Experiment in Ecocriticism” adlı makalesinde ekoeleştiri kavramını kullanmış ve bununla ekoloji ile ekolojik kavramların edebiyat araştırmalarına uygulanmasını kastetmiştir (Rueckert, 1996: 107). Daha sonrasında Cheryll Glotfelty ve Harold Fromm’un editörlüğünde çıkan *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* ile Lawrence Buell’in *The Environmental Imagination* adlı çalışmaları sonucunda ekoeleştiri kavramı resmî olarak ortaya çıkar.

Geniş araştırma kapsamına ve farklı karmaşıklık seviyelerine rağmen, tüm ekolojik eleştiriler, insan kültürünün fiziksel dünyayla bağlantılı olduğu, onu etkilediği ve ondan etkilendiği şeklindeki temel önermeyi paylaşır (Glotfelty, 1996: XIX). Bu ortak önermeye rağmen genel olarak ekoeleştirisinin iki eğilim üzerinden yorumlandığı gözlemlenebilmektedir. İlk olarak küresel çevre krizine yanıt olarak ortaya çıkan ve büyüyen, “yeşil” sorunlarla meşgul ekoliteratür kanon görünürlük kazanır (Childs ve Fowler, 2006: 65). Bu açıdan ekoeleştiri okuru bilinçlendirmek ve uyarmak gibi görevleri de üzerine alarak dünya gündeminde giderek daha çok yer bulan çevre felaketleriyle ilgili aktif bir rolü sahiplenmiş olur. İkinci ve daha zorlu olanı ise edebî kanonun ekoeleştirel terimlerle yeniden okunmasını, yani insan olmayan dünyayla insanın ilişkileri hakkında ortaya koydukları ışığında “standart” edebî metinleri ele alma girişimini içerir (Childs ve Fowler, 2006: 65). 1990’lardaki ilk evresinde özellikle Henry David Thoreau, John Muir, Aldo Leopold, Edward Abbey, Wendel Berry, Annie Dillard, Barry Lopez ve Terry Tempest Williams gibi Amerikalı doğa yazarlarının eserleri üzerine odaklanılmıştır. Bununla birlikte doğa yazınına odaklı ilk çalışmaların yürüten kişiler arasında Scott Slovic, Jonathan Bate, Karl Kroeber gibi isimler ön plana çıkar. İkinci dalga olarak da adlandırılan ekoeleştirisinin söz konusu evresinde ise Michael Bennet, David W. Teague, Sylvia Mayer ve Donelle N. Dreese gibi yazarlar dikkat çekici çalışmalar üretmişlerdir (Oppermann, 2012: 18-23).

Ekoeleştirisinin ikinci dalgasıyla birlikte edebiyat eserleri yalnızca doğanın nasıl yansıtıldığı açısından incelenmez. Bununla birlikte doğaya yüklenen simgesel anlamlar, bu anlamların oluşturduğu düşünce kalıpları, nehirler, denizler, toprak, bitki ve hayvan türlerinin insanların kültürlerini nasıl şekillendirdiği, dilin nasıl kullanıldığı, çevre sorunlarına yaklaşım biçimleri, metin içindeki değer yargıları ve benlik kavramları tartışılır (Oppermann, 2012: 25). O hâlde ekoeleştirisinin tek konusunun doğa olduğunu söylemek doğru olmaz. Bu eleştiri anlayışını “biyo-merkezci” dünya görüşüne dayanan gezegen odaklı bir akım olarak düşünmek mümkündür (Oppermann, 2012: 26). Peki ekoeleştirmen kimdir? Bu soruya Howarth şöyle cevap verir: Doğayı kutlamaya yönelik bir bakış açısıyla, onu yağmalayanları azarlamak ve onların verdiği zararı politik eylem yoluyla tersine çevirmek amacıyla kültürün doğa üzerindeki etkilerini betimleyen yazıların erdemlerini ve hatalarını değerlendiren kişidir (1996: 69). Howarth’ın ekoeleştirmenin vasfı olarak gördüğü özellikler, tartışma konusu eleştiri anlayışının sınırları genişledikçe daha kapsamlı hâle gelir. Bu anlamda ekoeleştirmenin çok farklı sorular sorduğu söylenebilir. Buna göre o, geçmişten günümüze doğa algımızı araştırır ve çevreye yaklaşımımızın ne tür değişikliklere uğradığını belirlemeye çalışır; çevresel değişikliklerin farklı coğrafyalarda ve dillerde ne tür edebî eserlerin, anlatıların, metaforların ortaya çıkmasına yol açtığını sorgular; insanın diğer canlılarla ilişkisini insan merkezli olmayan bir bakış açısıyla tartışır; doğa bilimleri ile kültürel üretim arasındaki etkileşimi yorumlar (Ergin, 2014: 18). Ekoeleştirmenin sorduğu ya da sorması gereken sorularla birlikte ekoeleştirisinin işlevi ile ilgili olarak şunları söyleyebiliriz: Ekoeleştiri doğal çevrenin belirli bir tarihî dönemde kültürel bir topluluğun hayal gücünde nasıl bir rol oynadığını, o kültürde doğa kavramının nasıl tanımlandığını, doğaya hangi değerlerin ne sebeple yüklendiğini veya yüklenmediğini ve insanoglu ile doğa arasındaki ilişkinin nasıl tasavvur edildiğini

inceleyerek analiz eder (Heise, 1997: 4). Bu noktada ekoeleştirmenin özellikle insan ve insan olmayan arasındaki ilişkiye odaklanmasının ve insanlığın evren üzerindeki yıkıcı etkisine dair endişeler içerdiğinin altı bilhassa çizilmelidir. Nitekim Pippa Marland da ekoeleştiriye; insan ve insan olmayan arasındaki ilişkinin literatürdeki (ve diğer kültürel biçimlerdeki) temsilini, büyük ölçüde insanlığın biyosfer üzerindeki yıkıcı etkisi etrafındaki endişeler perspektifinden araştıran bir dizi eleştirel yaklaşım için şemsiye bir terim olarak tanımlar. Yazar, ekoeleştirmenin şemsiye terim olarak bünyesinde “çevreci eleştiri” ve “yeşil kültürel çalışmaları” barındırdığını da ekler (Marland, 2013: 846). Bahsedilen yaklaşımların yanı sıra sığ ve derin ekoloji hareketleri, şemsiye bir terim olan ekoeleştiriye geniş bir yorumlama imkânı kazandırmaktadır.

Sığ ve derin ekoloji kavramlarının ortaya çıkmasında Arne Naess'in 1973 yılında yayımlanan “Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects” adlı makalesi önemli bir işlev görür. Naess'in yanı sıra birçok savunucusu bulunan derin ekoloji düşüncesi, sığ ekoloji ile karşıtlık ilişkisi içinde daha anlamlı hâle gelir. Naess, sığ ekoloji hareketinin kirlenmeyle ve kaynakların tükenmesiyle mücadele ederken ana hedefinin gelişmiş ülkelerdeki insanların sağlığı ve refahı olduğunu söyler (2022 : 67). Yine derin ekoloji hareketini savunanlara göre sığ ekoloji insan merkezli oluşturma işaret eder. Bu bağlamda sığ ekoloji, insanı doğanın üstünde ya da dışında, tüm değerlerin kaynağı olarak görür. Böylesi bir bakış açısında doğanın ise yalnızca araçsal veya kullanım değeri bulunur (Capra, 1995: 20). Bir başka ifadeyle sığ ekolojiye göre doğa, insanın kendi çıkarları için istediği gibi kullanabileceği, tahakküm edebileceği bir nesnedir. Naess, insanın üstünlüğüne ilişkin bahsedilen görüşün kaynağını ise Batılı felsefe geleneğinde ve tek tanrılı dinlerde görür. Buna karşılık Budizmle derin ekoloji arasında daha yakın bir ilişki olduğunu ileri sürer (Naess, 2015: 79). Derin ekoloji ise sığ ekolojinin ve insan merkezli bakışın karşısında yer alır. Bu kapsamda derin ekoloji, insanları çevreden ayırmadığı gibi, ondan başka hiçbir şeyi de ayırmaz (Capra, 1995: 20). Dünyayı izole nesnelere topluluğu olarak değil, temelde birbirine bağlı ve birbirine bağımlı bir fenomenler ağı olarak görür (Capra, 1995: 20). Bu noktada ekolojinin birinci yasası olan “Her şey her şeyle bağlantılıdır.” ilkesi hatırlanabilir. Bu karmaşık ve dinamik küresel sistemde enerji, madde ve fikirler sürekli etkileşim hâlinindedir (Glottfelty, 1996: XIX). Öyle ki bu dinamik ve karışık sistemde oluşan küçük bir bozulma, daha sonra çok büyük etkilerle kendini gösterebilir. İnsanlar da ifade edilen ekosistemin bir parçasıdır. Naess bu bağlamda şöyle der: “Çevre insanlığın *dışında* algılanır. Oysa, insanlar dünyadaki ekosistemlerin *içerisinde*dir.” (Aktaran Dindar, 2012: 61). Bu şekilde derin ekoloji, canlı varlıkların içsel değerlerini tanır ve insanları yaşam ağındaki belirli bir parça olarak görür (Capra, 1995: 20). İnsanı doğanın, canlı ve cansız varlıkların üstünde görmeyen, aksine onu ekosistemin bir parçası olarak alımlayan derin ekoloji, doğa-kültür ikiliğini bir karşıtlık ilişkisi içinde düşünmeyi sonlandırma çağrısında bulunur. Arne Naess, “The Deep Ecological Movement: Some Philosophical Aspects” adlı makalesinde derin ve sığ ekolojilerin ekolojik sorunlara yaklaşım tarzını karşılaştırır. Bu bağlamda dikkat çekici farklılıklardan biri, söz konusu iki hareketin çevre kirliliği sorununa yaklaşım tarzıdır. Sığ ekolojik yaklaşım; teknolojiyi kullanarak kirliliği azaltmaktan, kanunlarla belirli önlemler almaktan, hatta çevre kirliliğine yol açan sanayileri geliştirmekte olan ülkelere transfer

etmekten yana bir tavır alır. Oysa derin ekolojik yaklaşım çevre kirliliğinin sadece insanlar üzerindeki etkisine odaklanmayıp tüm türlerin ve ekosistemlerin yaşam hakkını göz önünde bulundurarak “bir bütün olarak yaşam” ilkesini benimser (Dindar, 2012: 62). Dolayısıyla derin ekoloji için esas olan düşünce, insan dışı yaşam biçimlerine içkin değer atfeden insan merkezli olmayan bir teori geliştirmektir (Capra, 1995: 20). Derin ekolojiyi savunanlar için insanların ve insan olmayanların yaşam biçimlerinin zenginliğinin ve çeşitliliğinin kendine özgü bir değeri vardır (Callenbach, 2011: 43). Tam da bu aşamada ekomerkezcilik kavramına değinilmelidir. Ekomerkezcilik, insan türünü diğer tüm organizmalardan daha değerli gören egomerkezci anlayışın karşısında durur ve tüm doğada içkin bir değer bulur. Çevre filozofu Holmes Rolston’un “Bazı değerler zaten oradadır, değerlemeyi yapan tarafından üretilmeden keşfedilmiştir.” sözü bu bağlamda önem kazanır. Ekomerkezciliğe göre dünyadaki yaşam doğası gereği iyidir ve ona insanın değer vermesinden bağımsız şekilde onun içsel değeri vardır (Washington vd., 2017: 37). Yine ekomerkezciliği savunanlar, yaşamın metaforunu organizma değil dünya olarak konumlandırırlar. Daha da ötesi dünya bizim hizmetkârimiz değildir. Aksine o, bizim hizmet eden parçaları olduğumuz bütündür (Washington vd., 2017: 36). Diğer taraftan insanı dünyanın merkezine koyan anlayış, doğadaki her türlü oluşumda insan faktörünü görür. Bu durumun temel nedeni insanın kendi dışındaki varlıklarda düşünme ya da eyleyici olma vasfını görmemesidir. Hâlbuki son zamanlarda yapılan çalışmalar insan olmayan varlıkların da insanlar gibi çevresiyle iletişim hâlinde olduğunu ve insan etkisi olmadan birçok oluşumun gerçekleşebildiğini ortaya çıkarmıştır. Öznesiz eyleyici olarak da vasıflandırılan bahsedilen olgu, insanın dünyadaki bütün oluşumların temel belirleyicisi olmadığını kanıtlamıştır (Yılmaz, 2012: 132-135). Ayrıca, insan ve doğa arasındaki ilişkiyi doğaya karşı yükümlülüklerimizi hatırlatarak etik bir temele oturtmak isteyen ve bu yönüyle kendinden önce gelen doğa yazınından ayrılan Aldo Leopold’dan (Özdağ, 2017: 49) ve Leopold’un alana kazandırdığı toprak etiği kavramından da bahsetmek gerekir. Aldo Leopold’un toprak etiği olarak adlandırdığı yaklaşımda “topluluk” kavramının içinde sadece insanlar bulunmaz. Kara, su, bitki ve hayvanlar da topluluğun içinde yer alırlar. Burada insan, aynı topluluk içinde yaşadığı diğer canlıların hâkimi değildir, onlarla eşit bir konumdadır. İnsanın sadece bir üyesi olduğu bu toplulukta üyelerin birbirine ve ait oldukları topluluğa saygı duyma ödevleri vardır (Leopold, 2013: 213-214). Bu açıdan insanın doğayla ilişkisi onu tüketmeye, ondan faydalanmaya, faydalandığı ölçüde değer vermeye değil, varoluşa ve yaşama saygı çerçevesindedir (Leopold, 2013: 214). Son olarak ekoeleştiri ile posthümanizm ilişkisine değinilebilir. Özellikle son dönemde hayvan çalışmaları, nesne-odaklı ontoloji, beden ötesi cisimcilik, yeni maddecilik gibi araştırma alanlarından beslenen ekoeleştirin, posthümanizm şemsiyesi altında “maddesel dönüşüm” yaşadığı söylenebilir (Ergin, 2014: 19).

### **Ekoeleştiri Bağlamında Gülten Akın’ın “Yüksek Evde Oturann Türküsü” Şiiri**

Bu bölümde, Gülten Akın’ın “Yüksek Evde Oturann Türküsü” adlı şiiri bir önceki başlıkta temel kavramlarına ve özelliklerine değinilen ekoeleştiri anlayışı çerçevesinde değerlendirilecek ve böylelikle metnin doğaya, insana dair söyledikleri

açım lanmaya çalışılacaktır. Söz konusu çerçevede ilk olarak tartışma konusu şiir verilebilir:

“Yüksek Evde Oturanın Türküsü”

Evleri yüksek kurdular  
Önlerinde uzun balkon  
Sular aşağıda kaldı  
Aşağıda kaldı ağaçlar

Evleri yüksek kurdular  
On bin basamak merdiven  
Bakışlar uzakta kaldı  
Uzakta kaldı dostluklar

Evleri yüksek kurdular  
Cama betona boğdular  
Usumuzdaydı unuttuk  
Topraklar uzakta kaldı  
Toprağa bağlı olanlar. (Akın, 2000: 234)

Gülten Akın’ın tartışma konusu şiirini ekoleştirme kuramı merkezinde inceleme uğraşında öncelikli olarak başlık üzerinde durulmalıdır. Zira başlık, şiirin ekoleştirmeyle ilişkisinin somutlanmasında önemli bir anahtar işlevi görür. Bu bağlamda öncelikle türkü kavramı merkezinde bir sorgulamaya girişilebilir. Türkü, çeşitli “ezgilerle söylenen, bir anonim halk şiiri nazım biçimidir.” Halk arasında heyecan uyandıran her olayla ilişkili olabilen türkü, Anadolu halkının acılarını ve sevinçlerini içerebilmektedir (Dilçin, 2005: 289). Bu noktada şöyle bir soru gündeme gelir: Modern Türk şiirinin önemli isimlerinden biri olan Gülten Akın’ın şiirine türkü demesinin nedeni ya da nedenleri nelerdir? Şiirin başlığında yer alan türkü ifadesi, herhangi bir türküye gönderimde mi bulunur? Bilhassa ikinci soruya cevap olabilmesi için Akın’ın *Şiiri Düzde Kuşatmak* adlı kitabında türkü gibi halk şiiri nazım biçimlerini ne zaman ve ne şekilde kullandığını açıklayan ifadeleri dikkat çekicidir:

“Ağtılarım, türkülerin konuları beni yüreğimden vuran konular oluyor. Bir durulma döneminden sonra kişileri, olayı yine titizce inceliyorum. Duygularım beni ne denli zorlarsa zorlasın, bir kez bile, ağtın, türkünün konu kişisini ya da olayını, onu yetiştiren, oluşturan toprağıyla, tarihiyle öğrenmeden, doğrudan yazmaya geçmedim. Dedim ya, ilk duygusal algılamamı, tepkimi soğuttuktan sonra. Konumu, yaşamım doğasından çıkarıp sanatın doğasına almaya çalışıyorum.” (Akın, 2001: 36)

Akın, alıntılanan cümlelerinde, seçtiği türküyü özellikle konu bakımından zemin olarak kullanıp şiiri onun üzerine nasıl inşa ettiğini somutlar. Böylelikle ne kadar çok etkilenirse etkilensin, soğukkanlılıkla türküyü, ağtı ayrıntılı bir şekilde araştırdığını, daha sonra onları sanatsal düzleme taşıdığını dile getirir. O hâlde şiirin



başlığındaki türkü ifadesini bir ipucu olarak alımlarsak, Akın’ın seçtiği bir türküyü, Gérard Genette’nin kavramsallaştırmasıyla, palimpsestin ilk yüzeyi olarak görüp onun üzerine bir şiir kurduğunu söyleyebilir miyiz? Yazma eylemine zemin niteliğinde olan türkünün belirlenmesi konusunda okura yol gösterici olan nokta, “yüksek evde oturan” a yapılan vurgudur. Bu bağlamda “Yüksek Evde Oturanın Türküsü” başlığı bizi, “Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” türküsüne ve yüksek tepede oturan Zeynep’in öyküsüne götürür. Bahsedilen türkünün öyküsü şöyledir: Çok eski zamanlarda köylerden birinde Zeynep adlı çok güzel bir kız vardır. Bir düğün için yabancı (aşırı) bir köyden gelen Ali, henüz on altı yaşına basmış Zeynep’i görür ve onu çok beğenir. Ali, köyüne döndüğünde Zeynep’e görücü gönderir ve nihayetinde kısa zaman sonra düğünleri olur. Düğün sonrası Ali, Zeynep’i kendi köyüne götürür. Ancak Zeynep’in köyü ile Ali’nin köyü arasındaki ulaşım üç gün üç gece çektiği için Zeynep ailesini tam yedi yıl göremez. Zeynep’in ailesine duyduğu özlem her geçen gün daha da büyüyerek dayanılmaz bir hâl alır. Bu nedenle Zeynep köyün yüksek bir tepesinde bulunan evinin bahçesine çıkıp doğup büyüdüğü köye karşı kendi yaktığı türküyü mırıldanır:

“Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar  
 Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler  
 Annesinin bir tanesini hor görmesinler  
 Uçan da kuşlara malum olsun ben annemi özledim  
 Hem annemi hem babamı ben köyümü özledim.  
 Babamın bir atı olsa binse de gelse  
 Annemin bir yelkeni olsa açsa da gelse  
 Kardeşlerim yollanmı bilse de gelse”

Eşine karşı eski sevgisi kalmayan Ali, Zeynep’in özlemine anlayış göstermediği gibi onu horlamaya başlar. Özlem ve horlanma nedeniyle Zeynep yataklara düşer. Eşinin hastalığı nedeniyle Ali, eşinin annesine ve babasına haber verir. Altı gün altı gece süren yolculuktan sonra Zeynep’le kavuşan anne ve babası, onu yatakta türküsünü mırıldanırken görürler. Bu hâl karşısında bütün köy kadınları duygulanarak gözyaşı dökerler, annesi ise fenalık geçirir. Zeynep hasretini bir nebze giderse de onulmaz hastalık yüzünden ölür. Bütün köy halkı Zeynep için gözyaşı döker. “İşte o gün bu gündür bu türkü ayrılığın türküsü olarak söylenip durur.” (Güven, 2005: 522-523)<sup>1</sup>

Hikâyesi verilen türkü, birçok bağlamsal farklılığa karşılık, yüksekliğin getirdiği ayrılık içeriğiyle Gülten Akın’a şiirini inşa edeceği zemin işlevini görür. Ancak özellikle altı çizilmesi gereken nokta, türküde ayrılığı getiren yüksek tepelere ev kurma durumunun, şiirde evin yüksek kurulması şekline dönüşmesidir. İfade edilen özellik, modern mimarinin ortaya çıkardığı bir durumdur. Bununla birlikte makalenin ilerleyen kısımlarında somutlanacağı gibi yükseklik kavramı, farklı sembolik değerlere sahip olsa da bu noktada onun kültürel bir değişimi imlediği ileri sürülebilir. Sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümün sonucunda oluşan kentleşme

<sup>1</sup> Türkünün hikâyesi şu kaynaktan alınmıştır: Güven, 2005: 522-523.

ve yoğun nüfus, beraberinde yüksek binaları getirir. Zygmunt Bauman *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları* adlı kitabında bu durumu modernliğin doğayı tahtından indirip yetkisizleştirmesi olarak anlamlandırır (2013: 114). Nitekim tartışma konusu şiirde de binaların yüksekliğine karşılık doğaya gönderimde bulunan suların ve ağaçların aşağıda kalmasına vurgu yapılır. Doğanın aşağıda, insan yapımının yüksekte kalışının, Bauman’ın ifade ettiği gibi doğanın değerinin yerle bir olmasıyla ilişkili olduğu ileri sürülebilir. Öte yandan şiirlerinin hayatından izler taşıdığını düşünen Gülten Akın’ın çocukluğu, doğa ile ilgili düşünceleri ve kentleşme ile ilgili söyledikleri, şiirin anlaşılması açısından önemlidir. Şair, bilhassa çocukluğunda Yozgat’ta doğa ile bütünleşmesini, orada doğanın kokusu, dereleriyle onu cezbedişini anlatır:

“Çerkez pınarına, küçük pınara varırdık. Küçük pınarı, yanındaki sarnıcı kendi yaptırmış. Bakardı onarılacak yerleri var mı diye. Çimenliği geçer, mezarlıkta oyalanır biraz, ordan dağ eteklerine giderdik. Bundan sonsuz tad alırdım. Dedem yürüyemez olduğunda kendi kendime kaçıp gittim oralara. Dünya susardı. Ürkütücü bir ıssızlık değildi bu. Sonsuzluktu.” (Akın, 2001: 182)

Esrik bir hâlde doğadan sonsuz tat alan, doğada sonsuzluğu hisseden şair, kentleşme ile birlikte bunu kaybeder. Söz konusu aşamada doğa-kültür ikili karşıtlığı açığa çıkar. Bununla birlikte Akın’ın “Sanatın İşlevi II” yazısında, ekoeleştirel açıdan değerlendirmese de insanın doğaya üstünlük sağlama çabasına vurgu yapması dikkat çekicidir (Akın, 2001: 15). Yükseklik, tam da bu bağlamda kavramsal bir anlama bürünür. David Harvey’in *Kent Deneyimi* kitabında, yükseklik, yüksekte bakmak ve hâkim olmakla ilgili söyledikleri insan ve doğa ilişkisini yorumlamak açısından işlevseldir:

“Hiç tanımadığı bir kente gidip yüksek bir yerden bakarak aşağıdaki karmakarışık manzarada yer alan sokakları, binaları ve insan selini izleme fırsatını hangimiz kaçırır? Şehrin sakinlerinin nadiren (sadece misafirler geldiğinde) akıl ettikleri bir şeyi neden böylesine merak ederiz ve bunu yaparak ne kazanırız? Michel de Certeau (1984) New York’taki Dünya Ticaret Merkezinin tepesine tırmanırken aklından geçenleri aktarıyor ve bu soruya ilginç bir yanıt veriyor: Yükselme, diye yazıyor, bizi kentten pençesinden kurtarır, sokaklardaki hayatın hummalı hareketinden çeker alır; bir an için de olsa ‘röntgenciye’ dönüşürüz. Yükseliş, insanı ‘ele geçiren’ büyüleyici dünyayı gözlerimizin önüne serilen bir metne dönüştürür. Onu okumamızı mümkün kılar, bir tanrı gibi aşağılara bakan güneş Gözüne dönüştürür bizi. Böyle bir bakış açısından, şehir tarafından ele geçirilmek yerine hayal gücümüzde biz şehri ele geçiririz.” (Harvey, 2016: 13)

Harvey’in alıntılanan ifadelerinde altı çizilmesi gereken nokta, yukarıdan bakmakla ele geçirmek ve hâkim olmak arasında kurulabilecek sembolik ilişkidir. Henri Lefebvre, *Mekânın Üretimi* adlı kitabında ileri sürülen düşünceyle paralel olarak mekânda yönlerin sembolik değerlerinden söz eder. Ona göre sağ, sol, ama özellikle yukarı ve aşağı yönleri sembolik değerdedir. Yükseklik muktedir olmaya işaret eder. “[Y]atay mekân itaati simgeler; dikey mekân gücü; yeraltı mekânı ölümü.” (Lefebvre, 2014: 247-248). Yükseklik ve aşağıda olmak arasında kurulan karşıtlık

ilişkisi, makalenin konusu olan ekoeleştiri için temel önemdedir. Zira şiirin genelinde bir ikili karşıtlığın varlığından bahsedilebilir. Doğaya ait olan unsurlar aşağıdayken insanın yaptığı ürünler/kültür yukarıdadır:

<b>Doğa</b>	<b>İnsan Yapımları/Kültür</b>
Su	Yüksek Ev
Ağaç	Uzun Balkon
Toprak	Merdiven
	Cam
	Beton

Yukarıdaki ikili dizgide, ev, balkon, cam ve beton; doğanın ve doğal olanın karşısında yapay olanın timsalidir. Ayrıca evlerin “yüksek” kurulması, “uzun” balkon ve “on bin” basamaklı merdiven gibi ifadeler, insanların yapıp etmelerindeki güçlerini, muktedir oluşlarını somutlamaya yöneliktir. Böyle bir durumda insanlar doğaya araçsal bir değer atfedip onu dönüştürme ve ona istedikleri biçimi verme çabası içine girerler. Nitekim doğayla kurulan hiyerarşik ilişki, on bin basamaklı merdiven metaforu ile de güçlendirilmiştir. Beton ve cam gibi imgesel unsurların yanı sıra balkon imgesinin modernizm kapsamında insanların, egosentrik bir bakışla doğayı sömürmelerine gönderimde bulunduğu dile getirilmelidir. Türk şiirinde balkon imgesinin benzer kullanımına şahit olunabilmektedir. Zira İkinci Yeni şiirinde sıklıkla gözlemlenen balkon imgesinin (Kanter, 2013: 43,44,142,143) en bilinen kullanımlarından biri, Sezai Karakoç’un 1957 yılında yazdığı “Balkon” şiiridir (Karakoç, 2004: 81). Karakoç, bahsedilen şiirinde balkon imgesiyle özelde modern mimariye, genelde ise modernleşmeye eleştiride bulunur. Akın şiirinde balkon imgesine yer vererek Karakoç’un “Balkon” şiirinin güçlü çağrışımsal özelliğiyle de bir söyleşim içine girer.

Akın, yukarıda dile getirilen ikili dizgesel yapı ile insanoğlunun doğaya hükmetmesine, onu nesne olarak kullanıp yağmalamasına ve dolayısıyla egosentrik bakış açısına eleştiri getirir. Naess’in kavramsallaştırmasıyla söylersek (2022: 68), yukarı metaforu ile somutlandığı şekilde insanlar kendilerini efendi olarak görürken aşağıdaki doğayı köle şeklinde alımlarlar. Bu bağlamda Lakoff ve Johnson’un *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil* kitaplarında ortaya koydukları iyi olan yukarıda, kötü olan aşağıdadır kavramsal metaforu hatırlanabilir (Lakoff ve Johnson, 2005: 37-39). Akın, yukarı ve aşağı arasında var olan hiyerarşik özelliği ortadan kaldırır. Bir başka deyişle şair insanı ve onun yapıp ettiklerini doğanın ve diğer canlıların üstüne koyan hiyerarşik algıyı sorgular. Doğa ve insan/kültür arasındaki ikili karşıtlığı yok eden Akın, bütünlük kavramını temel alır. Şiir bu şekilde derin ekolojik bir bakışa sahip olur. Yine derin ekolojik bakışla anlamlandırılabilir şekilde Akın, insanı doğanın bir parçası olarak algılar. Tam da bu noktada şiirde geçen “Usumuzdaydı unuttuk / Topraklar uzakta kaldı / Toprağa bağlı olanlar” mısraları göz önünde bulundurulabilir. Şiirdeki anlatıcının dediği gibi toprak insanların usundayken ve onunla bir bütün hâlinde ona bağlı yaşanırken bu durum unutulmuştur. Eski bağlılığın ve bütünlüğün aksine insan merkezli bir bakışla ona hükmedilmeye, özelde toprak genelde ise doğa araçsallaştırılmaya başlanmıştır.

Diğer bir ifadeyle insan kendisini doğadan üstün görüp onu kendisi için hizmetkâr olarak düşünmüştür. Bu aşamada şairlerinde hayatından yola çıktığını ifade eden şairin çocukluğunda doğayla kurduğu bütünlük duygusunu kaybetmesi hatırlanabilir. Böylelikle şiir, kaynak metin olan “Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” türküsünde olduğu gibi bir ayrılığın öyküsüne dönüşür. Doğayla kurulan bütünlük, eşitlik, doğallık kaybedilmiş ve onunla yükseklik kavramıyla ifade bulan hiyerarşik bir ilişki kurulmuştur. Derin ekolojideki ekosentrik bakış, bize doğanın birbirinden bağımsız nesnelere bir araya gelmesi ile oluşmuş eklettik bir yapı olmadığını söyler. Derin ekoloji, doğayı karşılıklı bağımlılık ve bağlantı içindeki olgular ağı olarak değerlendirir. Böyle bir yapıda insan, hayat ağının iplerinden yalnızca biridir. Doğa ile insan “bir”liği burada esastır (Capra, 1995: 20). “Her şeyin her şeyle bağlantılı olduğu” bu ekolojik sistemde (Commoner, 2020: 29) kaos teorisinde olduğu gibi ufak bir kanat çırpış giderek artan bir etkiye sahip olacaktır. Hâl böyleyken doğa ile insanın birliğinin ve eşitliğinin bozulduğu, doğanın tahrip edildiği tartışma konusu şiirde, insani olanın da bu durumdan etkilenmesi kaçınılmazdır. Bir başka ifadeyle insan merkezli bir tavırla doğa üzerinde tahakküm kuran, doğayı yağmalayan ve onu istediği gibi dönüştüren özneler, doğayla içsel birliklerini yitirip ondan ayrı düştükleri gibi birbirlerinden de uzaklaşmışlardır. Şiirde dile getirilen “Bakışlar uzakta kaldı / Uzakta kaldı dostluklar” mısraları, bahsedilen durumu somutlar. Doğayla birlikteliğini yitiren, onunla hiyerarşik bir ilişki geliştiren özneler, nihayetinde cama ve betona boğdukları yüksek evlerde, birbirlerinden de ayrı kalmışlardır. Ekoleştirinin bozulan ekolojik dengelerin sosyal ve kültürel etkilerini incelediği düşünüldüğünde (Oppermann, 2012: 9), şairin mısralarının ekoleştiri açısından önemi artar. Naess’in ifadesiyle doğayla ve başka yaşam formlarıyla kurduğumuz efendi-köle ilişkisi, beraberinde insanın kendine yabancılaşmasını getirmiştir (2022: 68). Söz konusu şiirde insan aynı nedenlerle hem kendisine hem de diğer insanlara yabancılaşmış hâldedir. Diğer taraftan bahsedilen doğa ve insan ayrılığına rağmen Akın şiirinde, örtük bir şekilde söz konusu iki unsurun birliğine, bütünlüğüne tekrar kavuşması gerektiği mesajını verir. O, poetikasıyla ilgili konuşurken açıkladığı şekilde “doğayla içten ilişkisini” (Akın, 2001: 50) bulma çabasıdır. Sanatın olanı da olması gerekeni de bağrında taşıdığına inanan (Akın, 2001: 20) şair, şiirinde doğanın içsel değerini bizlere tekrar duyumsatır. Doğa ile ayrılığın gerçekleşmesine vurgu yapan şair, şiiriyle derin ekolojideki yeşil toplum düşüncesiyle paralel olarak “doğayla insan arasında beton engeli kaldırılmalı ve insan doğayla iç içe olmalıdır.” (Kırışik, 2015: 43) mesajını verir.

### Sonuç

Antik Yunanca anthropos (insan) ile kainos (yeni, yakın) sözcüklerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulan Antroposen sözcüğü; öncelikle jeolojik bir terim olarak ileri sürülmüş, daha sonrasında ise felsefe, sanat, siyaset bilimi, iktisat, sosyoloji ve antropoloji gibi sosyal bilimler disiplinleri içerisinde de ilgi gören bir kavrama dönüşmüştür. Söz konusu kavram, insanın yer küreyi paylaştığı diğer biyolojik türlerin hayatını etkileyen baskın bir tür oluşuna ve insan merkezli anlayışa gönderimde bulunur. Antroposen kavramı, bilim dünyasında yeterli kabulü görmemesine rağmen insanın doğaya kötü etkisini açığa çıkarması açısından dikkat

çeker. Öte yandan Antroposen Çağı olarak vasıflandırılan dönem, insan merkezli düşünceyi yıkmaya çalışan ekoeleştiri gibi düşüncelerin doğmasına neden olmuştur. En genel anlamda edebiyat ile fiziksel çevre ilişkisinin çalışılması çabasını içeren ekoeleştiri; insan kültürünün fiziksel dünyayla bağlantılı olduğu, onu etkilediği ve ondan etkilendiği şeklindeki temel önermeyi ileri sürer. Ekoeleştiri, insan ve insan olmayan arasındaki ilişkiye odaklanmasının yanı sıra insanlığın evren üzerindeki yıkıcı etkisini araştıran bir dizi eleştirel yaklaşımı içerir. Ekoeleştiri, derin ekoloji kavramıyla insan merkezli düşüncenin yerine ekomerkezci bakışı ikame eder. Bu şekilde dünyayı izole nesnel topluluğu olarak değil, temelde birbirine bağlı fenomenler ağı olarak alımlar. Zira derin ekolojiye göre insan ekosistemin merkezinde değil, onun bir parçasıdır. Yine derin ekoloji, insan merkezci düalist anlayışı reddederek doğa-kültür karşıtlığına dayalı düşünceyi sonlandırma çağrısında bulunur.

Gülten Akın’ın “Yüksek Evde Oturanın Türküsü” adlı şiirini ekoeleştiri bağlamında okuma uğraşında özellikle başlık dikkat çekicidir. Şiirde geçen türkü vurgusuyla birlikte “yüksek evde oturan” a yapılan vurgu okuru, “Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” türküsüne ve yüksek tepede oturan Zeynep’in öyküsüne götürür. Bahsi geçen türkü yüksekliklerin getirdiği ayrılığı anlatması ile Akın için palimpsestvari bir zemin olur. Nitekim şiirde “Evleri yüksek kurdular.” mısrayla somutlandığı şekilde yükseklik kavramının çok önemli bir yer tuttuğu gözlemlenir. Daha da dikkat çekici olan insan yapılarının yukarıda doğanın ise aşağıda olacak şekilde ikili karşıtlığa dayalı bir yapının şiire hâkim olmasıdır. İnsan merkezli bakışı somutlayan bu ikilikte yukarı; otoriteyi, muktedir olmayı ve gücü sembolize eder. Akın ise bahsedilen insan/kültür ikili karşıtlığını, hiyerarşik bakışı -derin ekolojiyle paralel olarak- yok eder. Onun yerine ise bütünlük ve eşitlik kavramını esas alır. Zira Akın’ın düzyazılarında çocukluğunda doğayla kurduğu bütünlük duygusunu dile getirmesi ve bunun daha sonra yok olduğunu vurgulaması önemlidir. Böylelikle şiir, başlıkta gönderimde bulunulan türküyle koşut olarak, doğa ve insan bütünlüğünün kaybedilmesini, doğaya tahakküm kurularak ondan ayrı kalınmasını anlatır. Doğa ile insanın birliğini kaybetmesi, nihayetinde insan ilişkilerine de yansiyacak ve insanların bakışları da birbirinden ayrı kalacaktır. Sonuç olarak “Yüksek Evde Oturanın Türküsü” adlı şiiri, doğanın içsel değerini bizlere tekrar duyumsatma çabası ve tüm hiyerarşileri ortadan kaldırıp ekomerkezli bir bakışla doğayla bütünleşme çağrısı olarak yorumlayabiliriz.

### Kaynakça

- Akın, Gülten. (2000), *Toplu Şiirler I: 1956-1976*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Akın, Gülten. (2001), *Şiiri Düzde Kuşatmak*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Asiltürk, Baki. (2018), “Gülten Akın Şiirinde Dönemler”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, C 1, S 1, s. 19-38.
- Aykanat, Fatma. (2016), “Antroposen Çağının Öykü Anlatıcıları: Sanat ve Edebiyat”, *Şarkî: Üç Aylık Edebiyat ve Sanat Dergisi*, S 2, s. 44-57.
- Bauman, Zygmunt. (2013), *Postmodernizm ve Hoşnutsuzlukları*, (Çev.) İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- Briggs, Helen. (e-makale), "Antroposen Çağı: İnsan Yapımı Nesnelerin Ağırlığı Dünyadaki Tüm Canlıların Ağırlığını Aştı", *BBC News Türkçe*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55252792> (Erişim Tarihi: 21.03.2022).
- Callenbach, Ernest. (2011), *Ekoloji*, (Çev.) Egemen Özkan, Sinek Sekiz Yayınevi, İstanbul.
- Capra, Fritjof. (1995), "Deep Ecology: A New Paradigm", *Deep Ecology for the Twenty-First Century*, (Editör George Sessions), Shambala, Boston&London.
- Childs Peter, Fowler Roger. (2006), *The Routledge Dictionary of Literary Terms*, Routledge, New York.
- Commoner, Barry. (2020), *The Closing Circle: Nature, Man, and Technology*, Dover Publications, New York.
- Crutzen, Paul Jozef. (January 2002), "Geology of Mankind", *Nature*, S 415, s. 23.
- Dilçin, Cem. (2005), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Dindar, Gülşah. (2012), "Derin Ekoloji Hareketi ve Ekoleştirme: Bir Garip Şair Orhan Veli", *Ekoleştirme: Çevre ve Edebiyat*, (Editör Serpil Oppermann), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Ergin, Meliz. (2014), "Ekoleştirme", *Fener: Koç Üniversitesi Araştırma Dergisi*, S 9, s. 18-20.
- Ertürk, Necati Erbil. (Kasım, Aralık, Ocak 2017-18), "Bir Antroposen Eleştirisi: İnsan Merkezlilikten 'Teknik' Farkındalığa", *Doğu Batı*, C 21, S 83, s. 199-209.
- Glotfelty, Cheryll. (1996), "Introduction: Literary Studies in an Age of Environmental Crisis," *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, (Editörler Cheryll Glotfelty, Harold Fromm), The University of Georgia Press, Athens.
- Güven, Merdan. (2005), *Türkiye Sahasındaki Hikâyeli Türküler Üzerine Bir Araştırma*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Harvey, David. (2016), *Kent Deneyimi*, (Çev.) Esin Soğancılar, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Heise, Ursula K. (1997), "Science and Ecocriticism", *The American Book Review*, S 18, s. 4-6.
- Howarth, William. (1996), "Some Principles of Ecocriticism", *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* (Editörler Cheryll Glotfelty, Harold Fromm), The University of Georgia Press, Athens and London.

- Kanter, Beyhan. (2013), *Şiirsel Kimlikten Mekânsal Sınırlara: İkinci Yeni Şairlerinin Mekân Algısı*, Okur Akademi, İstanbul.
- Karakoç, Sezai. (2004), *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- Kırışik, Fatih. (2015), "Ekolojik Sorunların Çözümünde Derin Ekoloji Yaklaşımı", *Siyasal Ekoloji* (Editörler Fatih Kırışik, Özcan Sezer), Detay Yayıncılık, Ankara.
- Lakoff George, Johnson Mark. (2005), *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*, (Çev.) Gökhan Yavuz Demir, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Leal Filho Walter, Hunt Julian, Kovaleva Marina. (2021), "Garbage Patches and Their Environmental Implications in a Plastisphere", *Journal of Marine Science an Engineering*, C. 9, S.11, s. 1-6.
- Lefebvre, Henri. (2014), *Mekânın Üretimi*, (Çev.) Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Leopold, Aldo. (2013), *Bir Kum Yöresi Almanacağı*, (Çev.) Ufuk Özdağ, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Marland, Pippa. (2013), "Ecocriticism", *Literature Compass*, C 10, S 11, s. 846-868.
- Naess, Arne. (2005), "The Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects", *Deep Ecology for the Twenty-First Century* (Editör George Sessions), Shambala, Boston&London.
- Naess, Arne. (2022), "Sığ ve Derin: Ekoloji Hareketinde Açılımlar", (Çev.) Merve Tokmakçioğlu, *Sanat ve Ekoloji: Sanat/Yaşam/Üretim*, (Derleyen Eda Sezgin), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Oppermann, Serpil. (2012), "Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü", *Ekoeleştiri, Çevre ve Edebiyat*, (Editör Serpil Oppermann), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Özdağ, Ufuk. (2017), *Edebiyat ve Toprak Etiği: Amerikan Doğa Yazınında Leopold'cu Düşünce*, Ürün Yayınları, Ankara.
- Rueckert, William. (1996), "Literature and Ecology an Experiment in Ecocriticism", *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, (Editörler Cheryll Glotfelty, Harold Fromm), The University of Georgia Press, Athens.
- Washington Haydn, Taylor Bron, Kopnina Helen, Cryer Paul, Piccolo John J. (2017), "Why Ecocentrism is the Key Pathway to Sustainability", *The Ecological Citizen*, S 1, s. 35-41.
- Yılmaz, Zümre Gizem. (2012), "Yaşar Kemal ve Orman Yangınları", *Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat*, (Editör Serpil Oppermann), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Zalasiewicz, Jan vd. (2008), "Are We Now Living in the Anthropocene?", *GSA Today*, C.18 S. 2, s. 4-8. <http://doi.org/10.1130/GSAT01802A.1>.